

CÂȚIVA MARI DREGĂTORI
DIN SFATUL DOMNESC AL LUI VLAD ȚEPEȘ

RADU OPREA*

Puterea tot mai sporită a oligarhiei boierimii a fost principalul factor politic intern ce a declanșat șirul deselor schimbări de domn în Țara Românească, în cursul veacului al XV-lea, după dispariția lui Mircea cel Bătrân. Boierimea de frunte, din care se recrutau marii dregători, favoriți ai unor domni și adversari ai altora, reprezenta într-adevăr o oligarhie puțin numeroasă și ereditară, cu caracter relativ închis, dar „atât de divizată prin lupta pentru avuție și demnități, încât în numeroase cazuri nu mai putea fi vorba nici măcar despre unitatea morală a familiilor boierești, ai căror membri apar opuși unii altora, până la cele mai reprobabile forme ale prigoanei politice și până la omor”¹.

Vlad Țepeș și-a dat seama că numai o domnie puternică în interior, care să asigure ordine în țară, putea organiza apărarea ei de pericolul extern, idee pe care o exprimă cu pregnanță într-o scrisoare adresată brașovenilor, la 10 septembrie 1456, în care le spune: „Și să vă gândiți că, atunci când un om ori domn e puternic și tare, atunci poate face pacea cum vrea; dar, când e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu dânsul ce va voi”².

Aceste gânduri formulate curând după ocuparea tronului vor constitui un adevărat program politic pe care voievodul îl va urma cu consecvență, în tot cursul domniei sale³. Drept urmare, în alcătuirea sfatului domnesc Vlad a ales dregători fideli ideilor sale de guvernare, boieri pe care nu a pregetat însă să-i îndepărteze ori de câte ori a constatat vreo încălcare a principiilor ce vizau consolidarea puterii centrale în stat și respectarea autorității domnești ca principal factor de putere. O asemenea tendință de schimbare periodică a marilor dregători se poate lesne observa chiar și din analiza celor numai patru hrisoave cu sfat ce s-au mai păstrat din vremea lui Vlad Țepeș⁴. De pildă, în intervalul de patru ani dintre primul și ultimul document, există o schimbare constantă și continuă a boierilor care au slujit în sfatul domnesc, astfel încât, cu doar două posibile excepții - Voico Dobrița și Cazan logofătul -, boierii înscriși în primul hrisov din 1457, ca membri ai sfatului domnesc, sunt complet diferiți de cei înscriși în

* Pitești.

¹ Ion Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească (sec. XIV-XVI)*, București, 1996, p. 102.

² N. Iorga, *Scrisori de boieri. Scrisori de domni*, ediție îngrijită de Ruxandra Mihăilă, București, 1999, p. 145.

³ Nicolae Stoicescu, *Vlad Țepeș*, București, 1976, p. 40.

⁴ *Documenta Romaniae Historica* (în continuare: DRH), B. Țara Românească, vol. I, București, 1966, p. 200-206.

ultimul act din 1461. Or, asemenea schimbări pot fi și mai bine puse în evidență dacă vom compara documentele emise de predecesorul lui Vlad Țepeș, voievodul Vladislav al II-lea, din ramura Basarabilor - Dănești, sau cele provenind de la succesorul și fratele său, Radu cel Frumos, comparație ce nu demonstrează schimbări drastice asemănătoare în alcătuirea sfatului domnesc⁵.

Un calcul simplu ne relevă faptul că din totalul de 23 de dregători prezenți în sfatul domnesc, din anii 1457-1461, la sfârșitul acestei perioade au dispărut 11, adică pe acești boieri nu-i mai regăsim niciodată în componența sfatului vreunui alt voievod ulterior. Ceea ce înseamnă că, fie s-au stins din viață - în mod natural -, fie au fost uciși de Vlad⁶.

La prima vedere, asemenea reacții violente ale domnului față de reprezentanții nobilimii autohtone ar părea, pentru un neavizat, o situație de excepție în contextul epocii în care a trăit Vlad Țepeș. Dar ar fi suficient să ne amintim de faptele lui Ștefan cel Mare, contemporanul - nu mai puțin celebru - și ruda după mamă a voievodului muntean, pentru a ne da seama că și domnul Moldovei a acționat într-o manieră similară lui Vlad pentru atingerea aceluiași obiectiv: consolidarea puterii domnești⁷.

Schimbări evidente a cunoscut, în perioada 1457-1461, și dinamica sfatului domnesc al lui Vlad Țepeș, dacă ne referim aici la raportul - mereu schimbător - dintre boierii vechi și boierii noi. S-a remarcat astfel că, în 1457, opt boieri din doisprezece erau noi; în 1458, șapte din nouă; în 1459, zece din unsprezece, iar în 1461, nouă din zece⁸.

Primul dintre sfetnicii lui Vlad Țepeș - menționat ca atare în textul documentului din 16 aprilie 1457 - *Manea Udriște*, era un boier vârstnic ce slujise cu credință și în vremea tatălui său, voievodul Vlad Dracul, când deținuse dregătoria de frunte a acelor vremi: vornicia, începând din 2 august 1439⁹. Faptul că Manea Udriște avusese această importantă dregătorie, deși nu mai figurase anterior - ca martor - în alte hrisoave domnești, a stârnit nedumerirea unor istorici mai vechi¹⁰. Singura explicație a

⁵ Kurt W. Treptow, *Criza economică și socială din sud-estul Europei în timpul lui Vlad Țepeș*, în vol. *Vlad Țepeș (studii)*, coord. de Kurt W. Treptow, Iași, 1991, p. 110-111, traducere de Călina Crețescu-Gogălniceanu și Luminița Ghimeș-Petrescu a lucrării: Kurt W. Treptow (ed.), *Dracula: Essays on the Life and Times of Vlad Țepeș*, New York, 1991.

⁶ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 44-45, n. 15.

⁷ „Abia înscăunat în 1457, după ce a încercat să obțină prin negocieri recunoașterea sa de către coroana polonă și, în același timp, izgonirea din Polonia a domnului fugar, Ștefan smulge concesiile urmărite prin expediții militare în regatul vecin... În timpul campaniei lui Matias Corvin împotriva Moldovei, la sfârșitul anului 1467, ostilitatea unei însemnate părți a boierimii față de domn s-a manifestat prin numeroase defecțiuni pe câmpul de luptă și, după retragerea ungurilor, printr-o adevărată răscoală a boierimii din sudul Moldovei. Îndată după încheierea campaniei, Ștefan a executat pentru trădare sau împlinire necorespunzătoare a sarcinii militare 20 de mari boieri, care au fost decapitați, și 40 boieri mici, care au fost trași în țeapă. O altă grupare boierească ostilă a fost decapitată în 1471, odată cu execuția a trei mari boieri... La capătul domniei, în 1504, pentru a frânge rezistența unei părți a boierimii și pentru a-l impune ca succesor pe fiul său Bogdan, pe care-l considera cel mai apt să-i continue opera, Ștefan se ridică de pe patul de moarte și-i execută pe boierii refractari hotărârii sale. Cu egală perseverență i-a urmărit și eliminat Ștefan pe pretendenții la domnie, centre de polarizare a opoziției boierimii și instrumente ale intervenției străine în viața politică a țării”, cf. Șerban Papacostea, *Ștefan cel Mare, domn al Moldovei (1457-1504)*, București, 2003, p. 21-22.

⁸ Matei Cazacu, *Dracula*, București, 2008, p. 133.

⁹ *DRH*, B, I, p. 156.

¹⁰ I. Minea, *Vlad Dracul și vremea sa*, extras din „Cercetări Istorice”, IV, Iași, 1928, p. 114.

acestei situații ar fi, după părerea noastră, o eventuală înrudire existentă între neamul voievodului și cel al marelui dregător, pentru că numai astfel s-ar putea lămuri și prezența în sfatul domnesc a lui Stoica, fratele lui Manea Udriște¹¹, precum și poziția preeminentă (de prim-sfetnic) pe care a avut-o fiul lui Manea Udriște, Dragomir al lui Manea, în timpul domniei unui alt voievod din ramura Drăculeștilor, cea a lui Vlad Călugărul voievod - fratele vitreg al lui Vlad Țepeș - în perioada 1482-1492¹².

Manea Udriște descindea dintr-un vechi neam boieresc - cu origini prin veacul al XIV-lea¹³ - și a fost unul din ascendenții de seamă ai puternicului neam al boierilor din Mărgineni (Prahova)¹⁴, boieri care au jucat un rol important în viața politică a Țării Românești, în Evul Mediu. Moșiile lor se întindeau în județele Prahova și Dâmbovița, în apropierea capitalei țării. Istoricii au remarcat că neamul acestui dregător se va fi înrudit cu fostul domn Vladislav al II-lea, așa cum reiese dintr-un document al vremii ce ne arată că fiul său, jupan Dragomir Udriște, era nepotul amintitului voievod¹⁵. Fiind un boier în vârstă, aflat la apusul carierei sale de mare dregător, este de presupus că Manea Udriște s-a stins din viață după 16 aprilie 1457.

De altfel, analiza documentelor interne a surprins o posibilă relație de înrudire ce ar fi existat între Manea Udriște și un alt dregător al lui Vlad Țepeș, *jupan Cazan al lui Sahac*, boier ce a deținut dregătoria de mare logofăt¹⁶. Această ipotetică rudenie ar fi dedusă din textul hrisovului datat 2 ianuarie 1450, în care se consemnează că cei doi boieri stăpâneau în comun (în codevălmășie) „două mori într-o casă” la Târgoviște, stăpânire din care Cazan a donat partea sa Mănăstirii Cozia¹⁷.

Ca și predecesorul său, Cazan al lui Sahac era descendentul unui neam boieresc cu rădăcini foarte vechi (sec. XIV), având moșii în stăpânire - pe vremea lui Neagoe Basarab - la marginea vechiului județ Ilfov, în satele Greci, Săhăteni, Tătărai, Bontăști și Răzvad¹⁸.

Cariera politică a lui Cazan - nume cu rezonanță armenească - a început în 1431, când era logofătul lui Alexandru Aldea voievod, reușind să se mențină la putere sub Vlad Dracul și Vladislav al II-lea, la început ca logofăt și apoi ca jupan. În timpul domniei lui Vlad Țepeș este menționat în 3 hrsoave, în funcția de logofăt, dovedind apoi o impresionantă longevitate politică ce a durat până în 1482¹⁹. Bătrânul dregător se va fi stins din viață în timpul domniei lui Vlad Călugărul, între iulie 1482 și ianuarie 1483, deoarece nu-l mai întâlnim de la această dată înainte²⁰.

¹¹ DRH, B, I, doc. 98 / 1445, p. 173; doc. 99 / 1445 aug. 7, p. 175.

¹² Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1971, p. 20.

¹³ George D. Florescu, *Divanele domnești din Țara Românească. I (1389-1495)*, București, 1943, p. 112, 183; vezi și spița genealogică din *Anexa 1* la prezentul studiu.

¹⁴ *Ibidem*, p. 183; Idem, *Boierii Mărgineni din secolele XV și XVI. Studiu genealogic*, extras din „Buletinul Comisiei Istorice a României”, vol. IX-X, 1929-1930, Vălenii de Munte, 1930.

¹⁵ DRH, B, I, doc. B/<1447 sept. 1-1448 aug. 31>, p. 505; George D. Florescu, *Divanele domnești...*, p. 112, 226.

¹⁶ DRH, B, I, p. 200-206.

¹⁷ *Ibidem*, p. 177.

¹⁸ DRH, B, II, doc. 192 / 1520 mart. 16, p. 370; George D. Florescu, *op. cit.*, p. 139; vezi spița din *Anexa 2*.

¹⁹ Matei Cazacu, *op. cit.*, p. 135, 136; Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători...*, p. 16.

²⁰ George D. Florescu, *op. cit.*, p. 251.

Un alt membru al sfatului domnesc, numit *Stan al lui Negre*, era un boier provenind din anturajul voievodului Vladislav al II-lea, din perioada 1450-1456. El deține dregătoria de mare vornic în timpul lui Vlad Țepeș²¹, fiind amintit și în hrisoavele din 1457 și 1458²². Dispare din documentele ulterioare, fiind probabil o victimă a voievodului Vlad²³.

Unul din boierii menționați în sfatul domnesc al lui Vlad Țepeș cu titlul de *jupan*, fără a deține vreo anume dregătorie, este *Dragomir Țacal*, ce apare în trei acte din perioada 1457-1459, dispărut ulterior ca și predecesorul său, probabil din cauze similare²⁴.

Gherghina comis este boierul ridicat în rang de Vlad Țepeș încă din 5 martie 1458, fiind în sfat până la 1461. Dregător cu o carieră îndelungată, rudă apropiată a lui Vlad Călugărul voievod, cu care era cumnat, și a lui Radu cel Mare, căruia îi era unchi, Gherghina a deținut și dregătoria de mare pârcălab al cetății Poienari, începând de la sfârșitul secolului al XV-lea și până în 1507. Căsătorit cu o jupâneasă din Topoloveni, pe nume Neaga, Gherghina a fost ctitorul Sf. Mănăstiri Nucet, din județul Dâmbovița, iar fiica sa, Hrusana - zisă și Gogoșoia - a fost soția lui Danciu Gogoșe mare vornic, din vestita familie a boierilor Craiovești. Prin femei, Gherghina este considerat de istoricii-genealogiști ca fiind strămoșul cunoscuților boieri din Băleni (Dâmbovița)²⁵.

Cel mai apropiat colaborator și întâiul-sfetnic al lui Vlad Țepeș a fost *Voico Dobrița*, dregător menționat în toate cele patru hrisoave păstrate din acea vreme. Sfetnic de taină și sol aflat în misiuni diplomatice delicate²⁶, Voico Dobrița era tipul cel mai reprezentativ al așa-zisului *homo novus* ridicat de voievod din rândul celor ce nu făceau parte din categoria marilor neamuri boierești²⁷. Devine apoi sfetnic de încredere al lui Radu cel Frumos, sub care își încheie cariera de dregător, după 1466.

Jupan Duca din Greci este un boier nou al lui Vladislav al II-lea, cunoscut încă de la începutul domniei acestuia, fiind cu siguranță de origine greacă, așa cum arată și numele moșiei sale. După aproape un an și jumătate îl părăsește pe Vladislav și este amintit în primul sfat al lui Vlad Țepeș, în 1457, apoi - probabil căzut în dizgrație ca fost partizan al alianței cu Ungaria - își continuă cariera sub Radu cel Frumos, între 1463 și 1469²⁸.

²¹ DRH, B, I, doc. 118 / 1459 sept. 20, p. 204.

²² *Ibidem*, p. 200, 202.

²³ Matei Cazacu, *op. cit.*, p. 135.

²⁴ *Ibidem*, p. 134.

²⁵ Nicolae Stoicescu, *Dicționar...*, p. 21.

²⁶ I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, București, 1905, p. 104, 320 -321.

²⁷ Despre acest boier, ce întrunea și încrederea pribegilor, Vlad Țepeș se pronunța astfel într-o scrisoare din 4 iunie 1460: „Vi-l trimit pe-acest luminat om al nostru Voicu Dobrița, consilier special, vouă în chip sincer prețuit, din pricina acelor pribegi, fugari, adversari nouă, care, cu înseși gura lor, l-au cerut pe-acest Voicu”, cf. textul latin în : I. Bogdan, *op. cit.*, doc. CCLXII, p. 320-321; Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. XV, partea 1, București, 1911, p. 56; traducerea scrisorii în limba română, în: Constantin Zărnescu, *Patimile lui Dracula. Narațiunile universale despre Dracula Vodă. Opera princeps*, Cluj-Napoca, 2004, p. 297.

²⁸ Matei Cazacu, *op. cit.*, p. 135.

O atenție aparte s-ar cuveni acordată lui *Stoica paharnic* (apoi *armaș*) și lui *jupan Oprea logofăt*, doi boieri dregători ce se pare că i-au rămas credincioși lui Vlad Țepeș și după 1462.

Unii istorici au susținut că *Stoica paharnic* ar fi primit dregătoria de mare armaș pe la 1460²⁹, noua dregătorie fiind menită să contribuie și ea la consolidarea puterii centrale în stat, dat fiind că armașul răspundea, între altele, de executarea pedepselor și a sentințelor capitale date de domn.

Jupan *Stoica armașul* este menționat, pentru întâia oară, în scrisoarea trimisă de Vlad Țepeș către magistratul orașului Brașov, scrisoare prin care-l acreditează pe solul său ca purtător veridic al unui tainic și important mesaj domnesc³⁰.

I. Bogdan l-a identificat pe *Stoica armașul* cu boierul *Stoica Vintilov* sau *Stoica al lui Vintilă*³¹. Această opinie a fost ulterior împărtășită și de către alți autori³². După părerea noastră, ipoteza propusă, deși, cronologic, ar putea fi posibilă, ea nu rezistă însă în fața unor argumente ce țin de vârsta și de rangul personajului cu care este identificat *Stoica armașul*. Fiindcă omonimul lui, boierul *Stoica al lui Vintilă* (*Stoica Vintilov*), înrudit prin alianță cu ilustrul neam al boierilor din Mărgineni³³, trebuia să fie la această vreme un personaj în vârstă, născut pe la începutul secolului al XV-lea, și care va dispărea după 1465³⁴. Pe când *Stoica paharnic*, judecând după locul pe care-l ocupă în sfatul domnesc, în hrisovul din 1458 (al șaptelea dregător din nouă) și în cel din 1459 (al 12-lea din 13 boieri-martori), ne face impresia că ar fi mai degrabă un personaj relativ tânăr, poate un alt *om nou* ridicat de domn din mijlocul boierimii de rând, fapt pentru care el nici nu poartă de altfel titlul de jupan.

Și chiar dacă era un dregător relativ tânăr, cu o carieră în plină ascensiune, *Stoica armaș* va rămâne un sfetnic de nădejde, fidel domnului său, fiindcă altfel nu credem că s-ar fi numărat printre boierii pribegi, amintiți nominal în scrisoarea către brașoveni a lui Radu cel Frumos, prin care acesta solicita extrădarea fugarilor și a averilor lor³⁵.

Tot în cuprinsul scrisorii de mai sus Radu cel Frumos îi roagă pe pârgarii brașoveni ca soția lui *Oprea logofătul* - un alt fost sfetnic credincios lui Vlad - împreună cu averea ei, să fie bine păzită³⁶. De altfel, *Oprea logofătul* mai trăia încă la Brașov, după 9 mai 1476, și se pare că era chiar unul dintre liderii opoziției boierilor

²⁹ Constantin Rezachevici, *Cronologie*, p. 295, în *vol. cit.*, coord. de Kurt Treptow, Iași, 1991.

³⁰ I. Bogdan, *op. cit.*, doc. LXVIII / c. 1456-1459, p. 91; mai nou, în vol. Ștefan Suciu, Gernot Nussbächer, Monica Cincu, *Relațiile Țării Românești și Moldovei cu Brașovul, 1369-1803. Inventar arhivistic*, București, 1986, doc. 81, p. 40, unde scrisoarea lui Vlad Țepeș este datată <după 1456 iulie 3>.

³¹ I. Bogdan, *op. cit.*, p. 105, n. 1 și p. 373 (indice).

³² George D. Florescu, *Boierii Mărgineni din secolele XV și XVI. Studiu genealogic*, extras din „Buletinul Comisiei Istorice a României”, vol. IX-X, 1929-1930, Vălenii de Munte, 1930, p. 27.

³³ Vezi spița genealogică din *Anexa I* la lucrarea de față.

³⁴ George D. Florescu, *Boierii Mărgineni...*, p. 27; Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1971, p. 25.

³⁵ I. Bogdan, *Documente privitoare...*, doc. LXXXI / c. 1462-1463, p. 105; Ștefan Suciu, Gernot Nussbacher, Monica Cincu, *op. cit.*, doc. 92 / <1462 după august 15-1463>, p. 43.

³⁶ *Ibidem*, p. 106.

pribegi față de regimul turcofil de guvernare instituit de Basarab Laiotă, ucigașul lui Vlad Țepeș³⁷.

Unul dintre dregătorii ce figurează o singură dată în sfatul lui Vlad a fost *Codrea vornic*, despre care izvoarele scrise ne arată că va fi tăiat de voievod - pentru ce vină anume nu se știe - înainte de 23 aprilie 1459, dată la care regele Ungariei i-a revendicat averea, depusă la Brașov, și evaluată la 3 000 de florini de aur³⁸. O serie de alți boieri-martori dispar după data de 20 septembrie 1459, când sunt amintiți în sfatul domnesc, ceea ce poate fi un indiciu că au fost uciși sau îndepărtați după această dată: Dragomir Țacal, Stan al lui Negre vornic, Moldovean spătar, Bratul de la Milcov și Tocsaba stolnic³⁹.

Asemenea măsuri aspre luate împotriva marilor dregători, ca și faptul că Vlad Țepeș își recruta sfetnicii - așa cum am mai relevat - nu numai din rândurile vechilor boieri, ci mai ales din acelea ale slujitorilor fideli ideilor și programului său politic de guvernare, au dus la încordarea relațiilor dintre domn și marii feudali, ceea ce a determinat o accentuare a luptei pentru putere și a intențiilor vădite ale acestora din urmă de a-l schimba pe Vlad din domnie.

SOME HIGH OFFICIALS OF VLAD ȚEPEȘ'S COUNCIL

Abstract

The paper makes a short presentation of the most important high official from Vlad Țepeș's Council, between 1457 and 1461. The author focuses especially on aspects such as: the descents and the kinship of each high official with other boyars' families of the time; the prestige and the influence of the respective person at the lordly court; the step each of them took in his career; the specific contribution each of them brought to the increasing or, au contraire, the decreasing of the boyars' power, i.e. the increasing or the decreasing power of Vlad Țepeș's authority.

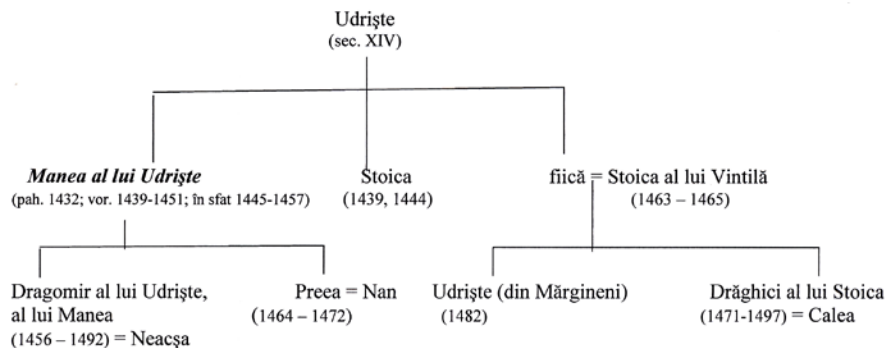
³⁷ I. Bogdan, *op. cit.*, doc. C / 1475-1476, p. 126; Ștefan Suciș, Gernot Nussbacher, Monica Cincș, *op. cit.*, doc. 122, p. 52; Constantin Zărnescu, *op. cit.*, p. 321.

³⁸ E. Hurmuzaki, *Documente...*, vol. XV, partea 1, doc. XCI, p. 52; Nicolae Stoicescu, *Vlad Țepeș*, București, 1976, p. 44, n. 15; Ștefan Andreescu, *Vlad Țepeș (Dracula) între legendă și adevăr istoric*, ed. a II-a, București, 1998, p. 92; Matei Cazacu, *Dracula*, București, 2008, p. 134.

³⁹ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 44 - 45, n. 15.

Anexa 1

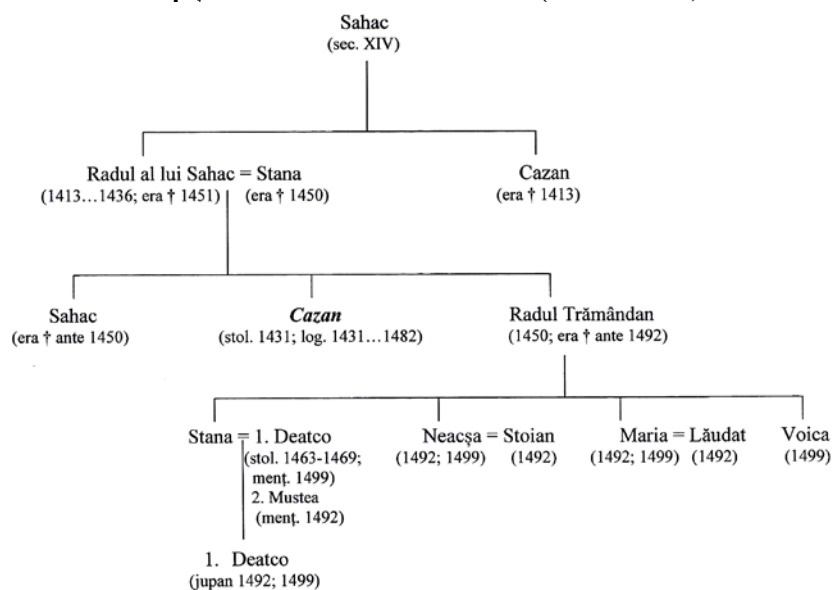
**Spîta genealogică a boierilor din neamul Udriște
(ascendenții boierilor din Mărgineni-Prahova, sec. XIV-XV)***

Întocmit, Radu Oprea

Anexa 2

Spîta boierilor din neamul Sahac (sec. XIV-XV)

Întocmit, Radu Oprea

* Cf. George D. Florescu, *Divanele domnești din Țara Românească. I (1389-1495)*, București, 1943, p. 184.
Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*,
București, 1971, p. 20, 22.